

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALARDA SUN'IY INTELLEKTNING QO'LLANILISHI

Jumaniyazov Rashid Azamatovich
Qoraqalpoq davlat universiteti talabasi

So'nggi yillarda moliyaviy texnologiyalar sohasi tez sur'atlarda rivojlanib bormoqda. Ushbu texnologiyalar moliyaviy jarayonlar va xizmatlarni soddalashtirish va avtomatlashtirishga yordam bermoqda. Moliyaviy texnologiyalarning tez sur'atlarda rivojlanishi bilan birga, ushbu sohada sun'iy intellektning integratsiyasi yuz bermoqda. Bugungi kunda sun'iy intellekt texnologiyalari ko'plab sohalarda keng qo'llanila boshlandi. Sun'iy intellekt texnologiyalari hozirda internet, qidiruv tizimlari, avtomatik tarjima dasturlarida keng qo'llanilmoqda.

Moliyadagi sun'iy intellekt ilg'or algoritmlar, mashina o'rganishi va tabiiy til vositalarini o'z ichiga olgan texnologiyalarning inqilobiy qo'llanilishini anglatadi.²⁰⁹ Sun'iy intellekt moliyaviy jarayonlarning turli jihatlarini inqilobiy darajada o'zgartirish, ularni yanada samarali va xatolarsiz qilish salohiyatiga ega ekani ta'kidlanadi.²¹⁰ Moliya sohasida sun'iy intellektdan foydalanishning quyidagi misollari keltirib o'tilgan hisoblanadi:

- Chatbotlar va virtual yordamchilar. Ular foydalanuvchilarga keng tarqalgan savollarni hal qilish va ba'zi hollarda mahsulot bo'yicha tavsiyalar olish yoki ma'lum tranzaksiyalarni (masalan, pul o'tkazmalarini buyurtma qilish, hisob raqamlarini ochish) amalga oshirish imkonini beradi. Shu tariqa mijozlar bilan aloqa kanallari avtomatlashtiriladi, bu esa ularning 24/7 mavjud bo'lishini va foydalanuvchilar bilan o'zaro ta'sir haqidagi ma'lumotlar avtomatik ravishda to'planishini anglatadi.²¹¹

- Yakuniy mahsulotlar va xizmatlarni moslashtirish. Mijozlardan olingan ma'lumotlarga asoslanib, moliyaviy muassasalar shaxsiylashtirilgan foydalanuvchi tajribasini taklif eta oladilar, ehtimol bu atamaning eng tor ma'nosidagi bank xizmatlaridan ham tashqariga chiqishi mumkin (masalan, geolokatsiya xizmatlari mijozlarning xarid qilayotganini aniqlasa, hisob balansidagi ogohlantirishlarni yuborish).³

- Pul yuvishga qarshi kurashish (AML) va firibgarlikni oldini olishni nazorat qilish. Katta hajmdagi ma'lumotlarni tahlil qilish hamda ularni yangi axborot manbalari bilan birlashtirish imkoniyati odatda e'tibordan chetda qoladigan noodatiy holatlar yoki qonuniyatlarni aniqlashga yordam beradi. Bundan tashqari, bu yolg'on ijobiy natijalar sonini kamaytiradi, bu esa firibgarlik va AML

²⁰⁹ IBM. (n.d.). *What is artificial intelligence (AI) in finance?* IBM. <https://www.ibm.com/think/topics/artificial-intelligence-finance>

²¹⁰ Lam, A. Y. S. (2025). Artificial intelligence applications in financial technology. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 20(1), 29.

²¹¹ Fernández, A. (2019). Artificial intelligence in financial services. *Banco de España Article*, 3, 19.

nazorati vazifalarini tezroq va aniqroq bajarishga hamda mijozlarga kamroq noqulaylik tug'dirishga imkon beradi.³

- Kreditni baholash. Kengaytirilgan tahliliy imkoniyatlar kredit baholashni yaxshilashi va kredit ajratishni tezlashtirishi mumkin. Bundan tashqari, tuzilmagan ma'lumotlardan foydalanish yangi moliyaviy institutlar yoki ma'lumot kam bo'lgan yangi bozorlarda faoliyat yurituvchilar uchun ushbu tahlilni osonlashtirish orqali mos mijozlar sonini oshirishi mumkin.³

- Me'yoriy talablarga muvofiqlik. Sun'iy intellekt vositalari ta'minlaydigan kengaytirilgan tahliliy imkoniyatlar ayrim me'yoriy talablarga (masalan, xavfni boshqarish, hisobot berish majburiyatlari) rioya qilishni va me'yoriy o'zgarishlarni kuzatishni osonlashtiradi.³

Bir tomondan, sun'iy intellektning ushbu funksiyalarni bajara olishi bir qancha imkoniyatlarni yaratsa-da, boshqa tomondan uni qo'llashda muammolar ham bor hisoblanadi. Amaliyotchilar ma'lumotlar sifati va tarafkashlik, kiberxavfsizlikdagi zaifliklar hamda eskirgan tizimlar bilan integratsiya kabi qiyinchiliklar sababli sun'iy intellektni qo'llashda qiynalayotgani ta'kidlanadi.²

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, sun'iy intellektning moliyaviy texnologiyalarda joriy etilishi pul yuvishga qarshi kurashish, firibgarlikning oldini olish, xavflarni tez aniqlash kabilar orqali o'zining ijobiy ta'sirini ko'rsatishi mumkin. Ammo sun'iy intellektni moliyaviy texnologiyalarda joriy etishda kiberxavfsizlikni kuchaytirish va inson omilini saqlab qolish muhim hisoblanadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. IBM. (n.d.). What is artificial intelligence (AI) in finance? IBM. <https://www.ibm.com/think/topics/artificial-intelligence-finance>.
2. Lam, A. Y. S. (2025). Artificial intelligence applications in financial technology. *Journal of Theoretical and Applied Electronic Commerce Research*, 20(1), 29.
3. Fernández, A. (2019). Artificial intelligence in financial services. *Banco de España Article*, 3, 19.

BANKLARDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA OMONATLARNI BOSHQARISH

Temirova Marjona Zafar qizi
Bank-moliya akademiyasi magistranti

Annotatsiya. Bugungi kunda bank tizimida raqamli transformatsiya jarayoni ko'lami samarali darajada o'sib bormoqda. Omonatlarni masofadan boshqarish uchun mobil ilovalar, internet-banking, sun'iy intellekt, blokcheyn va katta ma'lumotlar (Big Data) kabi texnologiyalar yordam bermoqda. Shu sababli banklarda raqamli texnologiyalar yordamida omonatlarni boshqarishni o'rganish va uni mijozlarga tatbiq etish masalasi so'ngi yillarda dolzarb hisoblanadi.

Kalit so'zlar: Bank tizimi, mobil ilova, internet-banking, sun'iy intellekt,